

RAHVUSVAHELINE USUVABADUSE ARUANNE EESTI KOHTA 2017

KOKKUVÕTE

Põhiseadus sätestab, et riigikirikut ei ole ja kaitseb igäuhe usuvabadust. Usulise vihkamise, vägivalla ja diskrimineerimise õhutamine on põhiseadusega keelatud. Seadus sätestab usuliste ühenduste ja usuühingute registrisse kandmise korra ja reguleerib nende tegevust. Registreerimata usulised ühendused võivad korraldada usulisi tegevusi, aga neile ei laiene maksusoodustused. Valitsus rahastab jätkuvalt Eesti Kirikute Nõukogu oikumeenilisi tegevusi. Valitsusametnikud osalesid holokaustiohvrite iga-aastastel mälestusüritustel ja sponsoreerisid jätkuvalt õpetajatele suunatud holokausti parimate praktikate koolitusprogramme. 27. jaanuaril korraldas valitsus Rahumäe juudi kalmistul iga-aastase holokausti ohvrite mälestuspäeva, kus valitsuse esindaja rõhutas holokausti universaalset tähendust ja vajadust sellest õppida.

Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna (EKRE) kohalike valimiste programm Tallinnas sisaldas lubadust keelata pealinna mošee ehitamine.

Aruande koostamise ajal pärinesid viimased kättesaadavad andmed 2016. aastast, mil politsei registreeris kuus usuga seotud vaenukuritegu.

USA suursaatkonna ametnikud kohtusid korduvalt valitsusametnikega edendamaks usulist sallivust ja mitmekesisust. Suursaadik ja saatkonna töötajad pidasid kõnelusi valitsusametnike, usujuhtide, kodanikuühiskonna- ja valitsusväliste organisatsioonide esindajatega antisemitismi ja holokaustihariduse teemadel.

I. Demograafiline jaotus usundite lõikes

USA valitsus hinnangul on Eesti rahvaarv 1,3 miljonit (2017. aasta juuli seisuga). 2011. aasta rahvaloenduse kohaselt oli 29% rahvastikust usklikud, 54% ei pidanud omaks ühtegi usku. 17% ei avalikustanud oma usulist kuuluvust. Eesti Kirikute Nõukogu 1. jaanuari andmed näitavad, et Eesti Evangeelsel Luterlikul Kirikul oli 180 000 liiget (13,8 protsenti rahvastikust), samas kui Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kirikul (MPEÕK) oli 170 000 liiget (13,1 protsenti). Eesti Apostlikul Õigeusu Kirikul on 30 000 liiget (2,3 protsenti). Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidul ja Rooma-Katoliku Kirikul on kummalgi enam kui 6000 liiget (kumbki 0,9 protsenti). Muud kristlikud rühmad, sealhulgas Jehoova tunnistajad, nelipühilased, metodistid ja Seitsmenda Päeva Adventistid ning vene vanausulised, moodustasid ühiselt 1,1 protsenti rahvastikust. 2011. aasta rahvaloenduse andmetel oli väikestes juudi ja moslemi kogudustes vastavalt 2500 ja 1500 liiget. Enamik venekeelse elanikkonna usklikest on MPEÕK liikmed, kes elavad peamiselt pealinnas või

Kirde-Eestis. Rahvaloenduse andmetel elas enamik vene vanausulistest Peipsi järve läänekaldal riigi idaosas.

II. Valitsuse suhtumine usuvabadusse

Õiguslik raamistik

Põhiseadus sätestab, et riigikirikut ei ole ja igaühel on vabadus kuuluda ükskõik millisesse usulisse ühendusse ja täita oma usutalitusi üksi või koos teistega, avalikult või eraviisiliselt, kui see ei kahjusta avalikku korda, tervist ega kõlblust. Põhiseadus keelab ka usulisele vihkamisele, vägivalle ja diskrimineerimisele õhutamise. Seaduse kohaselt on rikkumiste eest ette nähtud rahatrahv või kuni kolmeaastane vangistus. Põhiseadus tunnistab usulistel kaalutlustel kaitseväeteenistusest keeldumise õigust, kuid näeb ette usulistel põhjustel keeldujatelt asendusteenistuse läbimist seaduses ettenähtud korras.

Usuliste ühenduste ja usuühingute tegevust reguleerib seadus. Usulisteks ühendusteks loetakse kirikud, kogudused, koguduste liidud ja kloostrid. Kirikutel, kogudustel ja koguduste liitudel peab olema oma juhatus; juhatuse liikmed tohivad olla vaid kodanikud ja need elanikud, kellel on õigus hääletada kohaliku omavalitsuse valimistel. Kloostri valitud või määratud ülem tegutseb ühtlasi kloostri juhatusena. Usuühinguid defineeritakse kui vabatahtlikke organisatsioone, kelle põhitegevuseks on usulised või oikumeenilised tegevused, mis on seotud moraali, eetika, kultuuri ja sotsiaalse rehabilitatsiooniga väljaspool traditsioonilisi kiriku või koguduse usulisi talitusi, kuid ei pea olema seotud konkreetse kiriku või kogudusega.

Usulised ühendused ja usuühingud registreeritakse Tartu Maakohtu registriosakonnas.

Registreerimiseks peab usulisel ühendusel olema vähemalt 12 liiget ning selle juhatus peab esitama notariaalselt kinnitatud või digiallkirjastatud avalduse, asutamiskoosoleku protokollid ja põhikirja koopia. Seadus kohtleb registreeritud usulisi ühendusi mittetulundusühingutena, millele kohaldatakse vastava taotluse esitamisel maksusoodustusi, näiteks käibemaksuvabastust. Eestis on registrisse kantud üle 550 usulise ühenduse.

Seadus ei keela registreerimata usuliste ühenduste tegevust, kuid registreerimata usulised ühendused ei ole juriidilised isikud ja erinevalt registrisse kantud usulistest ühendustest ei laiene neile maksusoodustused.

Usuühingud registreeritakse vastavalt mittetulundusühingute seadusele ja neil on õigus sarnastele maksusoodustustele nagu usulistel ühingutel. MTÜ registreerimiseks peab usuühingul olema asutamisleping ja asutajate kinnitatud põhikiri, kusjuures asutajad võivad olla nii füüsilised kui ka juriidilised isikud. Asutajaid peab olema vähemalt kaks. Ühing peab Tartu Maakohtu registriosakonnale esitama oma registreerimisavalduse elektrooniliselt või paber kandjal.

Seaduse kohaselt peab iga väeosa ülem peab võimaldama kaitseväelastele usutalituste täitmist. Vanglaülemad peavad samuti võimaldama vangidele nende usuliste tõekspidamiste

järgimist. Riik rahastab politsei- ja piirivalve-, kaitseväge- ja vanglakaplaneid, kes võivad tunnistada mistahes usku, kuid peavad tagama kõikide usundite järgijatele usulise teenindamise.

Koolides on valikainena võimalik õppida usundiõpetust, mida rahastab riik. Koolid on kohustatud pakkuma usundiõpetust põhi- ja keskkoolis, kui õpilased seda soovivad ja kus antakse ülevaade erinevatest usunditest. Usundiõpetuse õpetajad võivad olla ilmalikud või kuuluda usulistesse ühendustesse. On olemas ka erakoolid, mis põhinevad religioosel õpetusel, mis on avatud kõikidele õpilastele olenemata nende religioosest kuuluvusest või mittekuuluvusest ning kus osavõtt usutalitustest on vabatahtlik. Enamik nendes erakoolides õppijatest ei ole kooli usulise kuuluvusega seotud.

Enamikes kogudustes tegutsevad pühapäevakoolid.

Eesti on liitunud ÜRO kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise paktiga (ICCPR).

Valitsuse tegevus

MTÜ-registri kohaselt on aasta jooksul registreeritud vähemalt kaks usulist ühendust, sealhulgas evangeelsed protestandid.

Aruande aastal suurendas valitsus rahaliste vahendite eraldamist Eesti Kirikute Nõukogule umbes 50 000 euro (60 000 USD) võrra 646 000 eurolt (776 000 USD) 2016. aastal 710 000 euroni (852 000 USD). Eesti Kirikute Nõukogu, mis ühendab kümme kristlikku kirikut, sealhulgas luterlik kirik ja mõlemad õigeusu kirikud, toimis organisatsioonina, mis ühendab suurimaid kristlikke kogukondi. Rahalised vahendid riigieelarvest eraldati oikumeenilisteks tegevusteks, sealhulgas kirikuprogrammid, mida edastab Eesti Rahvusringhääling, noorsootöök, uskude vahelise dialoogi edendamiseks ja kirjastamistegevuseks. Valitsus ei osalenud fondide jaotamises.

Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna (EKRE) valimisprogramm kohalikel valimistel Tallinnas sisaldas lubadust keelata pealinna mošee ehitamine.

Üks Konservatiivse Rahvaerakonna liige esitles oma 2019. aasta Euroopa Parlamendi valimisprogrammi, mis sisaldas holokausti eitamise dekriminaliseerimist ja „Kolmanda Reichi ajaloo õiget õpetamist“. Kuigi tema vaated leidsid kajastust rahvusvahelises meedias, sai ta oktoobri kohalikel valimistel vaid 91 häält (0,6 protsenti koguhäältest oma valimisringkonnas) ja ei saavutanud oma partei toetust.

Tallinnas Rahumäe juudi kalmistul toimus 27. jaanuaril valitsuse iga-aastane holokausti ohvrite rahvusvahelise mälestuspäeva üritus. Mälestuspäeva üritustes osalesid ka koolid üle Eesti. Koos Sihtasutusega Unitas, Eesti NATO Ühinguga ja Juudi kogukonnaga sponsoreeris haridus- ja teadusministeerium ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse õpetajatele mõeldud seminari, et tutvustada neile parimaid praktikaid holokausti õpetamiseks koolis.

19. septembril asetask Riigikogu esimees Eiki Nestor Kloogal pärja umbes kahe tuhande natside koonduslaagris hukatud inimese mälestuseks, kellest enamus olid juudi rahvusest. Nestori sõnade järgi on oluline „mälestada süütuid mõrvatud inimesi“ ja tunnistada, et „kahjuks ei ole maailmast kadunud kurjus, mis inimesi mõrvas“.

Eesti kuulub Holokausti Mälestamise Rahvusvahelisse Ühendusse.

III. Ühiskonna suhtumine usuvabadusse

Aruande koostamise ajal pärinesid viimased kättesaadavad andmed 2016. aastast, mil politsei registreeris kuus usuga seotud vaenukuritegu.

IV. USA valitsuse poliitika ja kaasatus

Saatkonna töötajad arutasid siseministeeriumi, sotsiaalministeeriumi ja välisministeeriumi esindajatega sotsiaalmeedias esinevate moslemivastaste vaadete leviku üle ning rõhutasid valitsuse tähtsust usulise sallivuse edendamisel.

Saatkonna töötajad kohtusid juudi kogukonna, Eesti Kirikute Nõukogu esindajate ja vabaihenduste esindajatega usulise sallivuse diskussiooniks. Jaanuaris võõrustas suursaadik usuliste ühenduste esindajaid tähistamaks USA rahvuslikku usuvabaduse päeva, kus ta rõhutas religioonide vahelise dialoogi tähtsust usulise sallivuse saavutamisel.

Novembris korraldas suursaadik veel ühe kohtumise usuliste ühenduste esindajate- ja valitsusametnikega, et rõhutada usulise mitmekesisuse tähtsust rahvusvahelisel usulise sallivuse päeval.

Koos haridusministeeriumiga rahastas saatkond kahe õpetaja sõitu suvisele õpetajate holokaustiõppe koolitusprogrammile Ameerika Ühendriikides. Õpetajad kaasasid õpitu riiklikus õppekavas oleva holokaustialase haridusprogrammiga.